

5.4.2018

Hallituksen esityksen luonnos laiksi asiakkaan valinnanvapaudesta sosiaali- ja terveydenhuollossa oli Tilastokeskuksessa lausuttavana marraskuussa 2017. Lakiluonnoksessa ei ollut mitään Tilastokeskukseen viittaavaa, joten Tilastokeskus ei jättänyt asiasta lausuntoa.

Jatkovalmistelussa lakiehdotuksen 65 §:ää on muutettu siten, että Tilastokeskukselle on asetettu tiedonantovelvoite Terveiden ja hyvinvoinnin laitokselle. (65 §: Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksella on oikeus saada painokertoimien määrittelemiseksi välttämättömät tiedot salassapitosäännösten estämättä ja korvauksetta maakunnilta, palveluntuottajilta, Eläketurvakeskukselta, Kansaneläkelaitokselta, Tilastokeskukselta ja Väestörekisterikeskukselta. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos voi lisäksi käyttää salassapitosäännösten estämättä painokertoimien määrittelemiseksi välttämättömiä tietoja, jotka se on saanut sille säädettyjen muiden tehtävien hoitamista varten.) Tilastokeskuksen näkemystä ei ole muutoksen yhteydessä kysytty.

Lakiehdotuksen 65 § on ongelmallinen paitsi tiedonantovelvoitteen, myös tietojen käyttötarkoituksen vuoksi.

Tilastotoimessa keskeisenä periaatteena on tilastoviranomaisen ammatillinen itsenäisyys, mihin osana kuuluu myös tietoaaineistojen käytöstä päättäminen. Tämä periaate on kirjattu Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseen Euroopan tilastoista (EY) No 223/2009. Asetuksen 21 artiklassa säädetään edellytyksistä, joilla tietoja voidaan luovuttaa tilastotarkoituksiin ja 23 artiklassa luovuttamisesta tutkimuskäyttöön. Asetuksen johdanto-osan 27-kohdassa todetaan lisäksi, että olisi ehdottomasti kiellettävä salassapidettävien tietojen käyttäminen muihin kuin yksinomaan tilastotarkoituksiin, kuten hallinnollisiin, oikeudellisiin tai verotuksellisiin tarkoituksiin, tai niitä tilastoyksiköitä koskeviin tarkistuksiin, joita tiedot koskevat.

Suurin osa Tilastokeskuksen tiedoista kerätään kuitenkin Euroopan tilastoja koskevassa asetuksessa määriteltyjen Euroopan tilastojen laatimiseen. Näiden tietojen osalta päätösvalta on aina Tilastokeskuksella, eikä tästä voida kansallisella lailla toisin säätää. Myös käyttötarkoituksen on oltava asetuksen sallimien käyttötarkoitusten mukainen.

Vastaavasti kansallisen tilastolain (280/2004) 13 §:ssä on säädetty tilastoviranomaisen oikeudesta luovuttaa tilastotarkoituksiin kerättyjä salassapidettäviä tietoja tilasto- ja tutkimustarkoituksiin. Päätösvalta on tiedot keränneellä tilastoviranomaisella. Ko. pykälässä nimenomaisesti säädetään, että tilastotarkoituksiin kerättyjä tietoja ei saa luovuttaa käytettäväksi tutkinnassa, valvonnassa, oikeudenkäynnissä, hallinnollisessa päätöksenteossa eikä muussa vastaavassa henkilöä, yritystä, yhteisöä tai säätiötä koskevan asian käsittelyssä.

Samasta asiasta keskusteltiin myös, kun valmisteltiin hallituksen esitystä eduskunnalle laiksi sosiaali- ja terveystietojen toissijaisesta käytöstä sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi. Lakiehdotuksessa oliin asettamassa tiedonantovelvoitetta Tilastokeskukselle. Valmistelun aikana tiedonantovelvoite kuitenkin poistettiin yllä mainittujen perustelujen johdosta ja lakiehdotuksessa todetaan, että tilastotarkoituksiin kerättyjen tietojen osalta päätösvalta on tiedot keränneellä tilastoviranomaisella (TK/THL)

Nyt käsittelyssä olevan lakiehdotuksen mukaan ei ole täysin selvää, mistä tiedoista 65 §:ssä olisi kysymys. Näyttäisi siltä, että 65§:ssä tavoitteena on painokerrointen laskeminen sote-toimijoiden rahoitusmallin pohjaksi. Tällaisen laskentamallin luominen voidaan katsoa tilastolliseksi selvitykseksi. Tilastollista selvitystä varten Tilastokeskus voi antaa käyttöön tilastojen perustietoja sillä edellytyksellä, että tilastoitavien yksiköiden suora tunnistaminen on aineistossa estetty. Tällaiseen käyttötarkoitukseen Tilastokeskus voi myös yhdistellä muiden viranomaisten aineistoja tilastoaineistoihin ja tarjota muodostetun pseudonymisoidun tietoaaineiston selvityksen käyttöön.

5.4.2018

Kun 65§:ssä tarkoitettu laskentamalli on konstruoitu, ei sen soveltaminen enää edellytä mikroaineistojen käyttöä vaan laskelmat voidaan ja tulisi tehdä käyttäen summatason tietoja joiden käyttö ei vaaranna tilastosalaisuutta.

Tilastokeskuksen näkemyksen mukaan nyt käsittelyssä olevaa lakiesitystä on muutettava siten, että Tilastokeskuksen tiedonantovelvoite poistetaan.